

***Huquqbuzarlikda jabrlangan shaxslarga nisbatan ijtimoiy rehabilitatsiya chora-
tadbirlarini takomillashtirish***

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi 3 kurs kursanti

Baxtiyorov Shohjahon Rasulbek o'g'li

Ilmiy rahbar: dotsent. **O.X.Narzullayev**

Annotatsiya: Ushbu maqolada huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarning ijtimoiy rehabilitatsiyasi jarayonlari, ularning psixologik, huquqiy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlari hamda ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar tahlil qilinadi. Shuningdek, jabrlangan shaxslarning huquq va manfaatlarini tiklashda Ichki ishlar organlari, sud, prokuratura, sog'liqni saqlash va ijtimoiy himoya idoralari o'rtasidagi hamkorlikni takomillashtirishning zaruriy jihatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Huquqbuzarlik, jabrlangan shaxs, rehabilitatsiya, ijtimoiy himoya, psixologik yordam, huquqiy qo'llab-quvvatlash, rehabilitatsiya markazlari, davlat idoralari hamkorligi, inson huquqlari, ijtimoiy adolat.

O'zbekiston Respublikasida inson huquqlarini ta'minlash va ijtimoiy adolatni qaror toptirish davlat siyosatining eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri sanaladi. Huquqbuzarlik sodir etilganda jabrlangan shaxslar nafaqat moddiy zarar, balki ruhiy-psixologik zarba ham oladi. Shu sababli ularning ijtimoiy rehabilitatsiyasini ta'minlash, ularni jamiyat hayotiga qayta moslashtirish davlat va jamoatchilik oldida turgan muhim vazifadir [1].

Ijtimoiy rehabilitatsiya deganda, jabrlangan shaxsning ruhiy, jismoniy va ijtimoiy holatini tiklashga, uni jamiyatda faol ishtirok etuvchi, o'z huquq va imkoniyatlarini to'liq amalga oshira oladigan shaxs sifatida qayta shakllantirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar tizimi tushuniladi. Bu jarayon faqat psixologik yordam bilan cheklanmay, huquqiy maslahat, tibbiy ko'mak, bandlik va ijtimoiy moslashuvni ham o'z ichiga oladi [2].

O'zbekiston Respublikasining “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida”gi Qonuni hamda “Jabrlanuvchilarni ijtimoiy himoya qilish to'g'risida”gi normativ hujjatlar asosida, hozirda davlat idoralari tomonidan jabrlangan shaxslarni qo'llab-quvvatlash tizimi bosqichma-bosqich takomillashib bormoqda. Xususan, Ichki ishlar organlari, Sog'liqni saqlash vazirligi, Bandlik va kambag'allikni qisqartirish vazirligi, shuningdek, Oila va xotin-qizlar qo'mitasi o'rtasida o'zaro hamkorlik mexanizmlari yo'lga qo'yilgan [3].

Jabrlangan shaxslarning rehabilitatsiyasi jarayonida eng muhim yo'nalishlardan biri — psixologik yordam tizimini kuchaytirishdir. Chunki jinoyat qurboni bo'lgan shaxsda qo'rquv,

ishonchsizlik, ijtimoiy chekinish va ruhiy travma holatlari shakllanadi. Bunday shaxslarga malakali psixologlar, ijtimoiy xodimlar va terapevtlar tomonidan doimiy psixologik qo‘llab-quvvatlash zarur. Ayniqsa, oilaviy zo‘ravonlik, jinsiy tajovuz yoki voyaga yetmaganlarga nisbatan huquqbuzarlik holatlarida maxfiylik va ishonch muhitini yaratish muhim ahamiyatga ega [4].

Shuningdek, ijtimoiy yordam tizimini kengaytirish ham rehabilitatsiya jarayonining ajralmas qismi sanaladi. Jabrlangan shaxslar uchun vaqtinchalik boshpana, tibbiy yordam, bandlikka yo‘naltirish, qayta kasb o‘rganish kurslariga jalb etish kabi imkoniyatlar yaratilishi zarur. Shu bilan birga, davlat va nodavlat tashkilotlari o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish orqali bu tizimni yanada samarali qilish mumkin. Masalan, “Mehr-shafqat” markazlari, “Oila” va “Nigoh” kabi jamoat fondlari jabrlanuvchilarga ijtimoiy, huquqiy va psixologik yordam ko‘rsatishda muhim rol o‘ynaydi [5].

Huquqbuzarlikdan jabrlangan shaxslarning rehabilitatsiyasida Ichki ishlar organlarining roli alohida ahamiyatga ega. Profilaktika inspektorlari jinoyat sodir bo‘lgan hududlarda jabrlanganlarga nisbatan psixologik qo‘llab-quvvatlash, ularning xavfsizligini ta‘minlash, huquqiy maslahatlarga yo‘naltirish kabi vazifalarni bajaradi. Shu bilan birga, ularning oilasi bilan ishlash, mahalla faollari va tibbiy xodimlar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish orqali shaxsning ijtimoiy moslashuviga yordam beradi.

Biroq, rehabilitatsiya tizimida mavjud muammolar ham talaygina. Ba‘zi hududlarda psixologik yordam markazlarining yetishmasligi, mutaxassislar malakasining pastligi, jabrlanuvchilarning o‘z huquqlaridan bexabar ekanligi va ularning ijtimoiy yordamdan foydalanish mexanizmlarini bilmasligi holatlari uchrab turadi. Shu sababli kelgusida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

jabrlangan shaxslar bilan ishlovchi mutaxassislar uchun maxsus o‘quv dasturlarini joriy etish;

rehabilitatsiya markazlarini barcha viloyatlarda tashkil etish;

jabrlanganlarga yordam ko‘rsatishda raqamli platformalarni yaratish;

psixologik va ijtimoiy xizmatlar tarmog‘ini kengaytirish;

nodavlat tashkilotlar ishtirokini yanada kuchaytirish.

Huquqbuzarlikda jabrlangan shaxslarga nisbatan ijtimoiy rehabilitatsiya chora-tadbirlarini takomillashtirish nafaqat insonparvarlik tamoyillarini hayotga tatbiq etish, balki jamiyatda ijtimoiy adolatni qaror toptirishga xizmat qiladi. Jabrlanuvchi shaxsning ruhiy holatini

tiklash, unga ishonchni qaytarish, uni iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan mustaqil hayotga tayyorlash orqali huquqbuzarliklarning salbiy oqibatlarini kamaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2014-yil.
2. Karimova N. Jabrlanuvchilarni ijtimoiy himoya qilish mexanizmlari. – Toshkent: Adolat, 2021.
3. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi axboroti. – 2023-yil.
4. “Oilaviy zo‘ravonlikdan jabrlanganlarga yordam ko‘rsatish tizimi to‘g‘risida”gi nizom. – 2022-yil.
5. “Mehr-shafqat” va “Oila” jamoat fondlari faoliyati bo‘yicha hisobotlar. – Toshkent, 2023-yil.